

Zajęcia rozwojowe dla dzieci szczególnie zdolnych

Zapraszamy na zajęcia kreatywne, mające na celu wzmocnienie rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego dzieci szczególnie zdolnych.

Wskazówki dla nauczycieli i rodziców jak pracować z dzieckiem zdolnym

Bardzo często nauczyciele napotykają trudności w pracy z dzieckiem zdolnym. Problem dotyczy rozpoznania i identyfikacji jednostek utalentowanych. Praca z uczniem zdolnym nie jest priorytetowa, dlatego bardzo często nauczyciele nie mają pomysłu na pracę z nim. Uczeń uzdolniony ma specyficzne potrzeby, a zadaniem nauczyciela jest sprostanie wszystkim wymaganiom.

Dziecko zdolne w rozumieniu społecznym to zwykle uczeń, który ma wzorowe zachowanie i najwyższe oceny z przedmiotów szkolnych.

W rozumieniu psychologicznym uczeń zdolny to taki, który ma wysoki iloraz inteligencji, duże osiągnięcia, odczuwa niepokój poznawczy, umie oderwać się od utartych schematów, potrafi znaleźć się w nowej sytuacji, ma pomysły nowych rozwiązań starych problemów, nie boi się nowych rzeczy.

Są przynajmniej dwa kryteria rozpoznawania wybitnych zdolności:

1. **Psychologiczne:** opiera się na badaniu poziomu inteligencji, zdolności specjalnych, cech charakteru i osobowości,
2. **Psychopedagogiczne:** odwołuje się do osiągnięć ucznia.

Psychologia ma narzędzia diagnostyczne jak testy inteligencji, zdolności, osobowości. Najlepiej jednak poznaje się zdolności przez obserwację procesów i wyników działania jednostki. Jednak to nauczyciele i rodzice mogą jako pierwsi zwrócić uwagę na dzieci wyróżniające się wysokimi lub wybitnymi zdolnościami w jakimś kierunku.

Uczeń szczególnie zdolny to ten, który ma możliwości dojścia do wybitnych osiągnięć w danej dziedzinie, jest ciekawy, pragnie eksperymentować, nie boi się wieloznaczności obserwowanych zjawisk. Obszar jego zainteresowań często różni się od zainteresowań przeciętnie uzdolnionych rówieśników.

Uczniowie zdolni stanowią około 3% populacji szkolnej. W klasach początkowych zdolności są jeszcze mało sprecyzowane, ujawniają się w ogólnych kompetencjach poznawczych. Około 12-go roku życia krystalizują się zdolności kierunkowe.

Wysoka inteligencja dziecka zdolnego (u wybitnie zdolnych iloraz inteligencji w skali Termama – Merrill pozostaje w granicach 130 – 139) może zaznaczać się zarówno we wszystkich lub w wielu dziedzinach działalności, jak również tylko w pewnych określonych

plaszczynach, jak np. w odniesieniu do matematyki i nauk ścisłych, do języków, humanistyki itp.

Najczęściej obserwujemy zdolności w sferach:

- artystycznej
- technicznej;
- sportowej i motorycznej;
- społecznej

Dzieci wybitnie zdolne i utalentowane w poszczególnych sferach przejawiają:

Rozwój poznawczy:

- ciekawość, dociekliwość, aktywność poznawcza
- samodzielność sądów, umiejętność ich obrony
- bardzo dobra pamięć
- bystrość, myślenie analityczne, zdolność abstrahowania
- spostrzegawczość, trafność obserwacji
- logiczne myślenie, kojarzenie, przerzutność uwagi
- rozwinięte myślenie intuicyjne
- twórczość ,oryginalność, pomysłowość
- wysoki, ponadprzeciętny rozwój intelektualny
- łatwość uczenia się dużej ilości materiału
- szeroki wachlarz zainteresowań, dużo wiadomości pozaszkolnych
- bogata wyobraźnia
- odczuwanie przyjemności w czasie wykonywania zadań umysłowych

Rozwój emocjonalny

- wrażliwość, często nadwrażliwość
- empatia
- często stany niepokoju, poczucia winy
- samokrytycyzm
- poczucie humoru
- duże poczucie sprawiedliwości
- większa odporność na stres

Zachowanie

- mają „dziwne ” pomysły, które bezwzględnie starają się realizować
- tolerancyjni wobec sprzeczności i wieloznaczności
- niecierpliwi, przerywają lekcję pytaniami
- ucząc się szybko, skracają tok rozumowania , nie zawsze potrafią wyjaśnić rezultat
- preferują pracę w samotności

Praca dydaktyczna z uczniem zdolnym

Praca dydaktyczna może być prowadzona w rozmaitych strukturach organizacyjnych, rozpoczynając od specjalnych szkół dla osób uzdolnionych, poprzez specjalne programy i

indywidualne toki pracy, a kończąc na wielopoziomowym nauczaniu w zespołach klasowych. Lekcje z uczniem zdolnym realizowane mogą być w formie pracy indywidualnej. Jest to optymalna forma pozwalająca precyzyjnie dobrać treść i dostosować tempo uczenia się.

Realizuje się je poprzez:

- krótkie, kilkuminutowe rozmowy nauczyciela z uczniem, zwykle komentując w sposób rozszerzający bieżący materiał lub kończące się sformulowaniem problemu, a potem rozwiązaniem go;
- zadawanie dodatkowych zadań podczas prac klasowych i domowych;
- przygotowanie przez ucznia referatów po przeczytaniu odpowiedniej literatury;
- korygowanie błędów kolegów;
- prowadzenie przez uczniów fragmentów lekcji (czasami przygotowanie całej lekcji);
- zachęcanie do czytania fachowej literatury;
- zwiększenie wymagań, co do ścisłości i precyzji ich wypowiedzi;
- stworzenie uczniom najzdolniejszym okazji do swobodnego wyboru zadań trudniejszych, swobodnej decyzji w podejmowaniu dodatkowych zadań;
- organizowanie konkursów w rozwiązywaniu zadań trudniejszych

Ponadto wprowadza się różne formy pracy z uczniem zdolnym.

Do najczęściej wykorzystywanych form pracy z uczniami o odmiennym poziomie zdolności należą:

- wzbogacanie (polega ono na przystosowaniu nauczania do możliwości intelektualnych ucznia; zwiększamy intensywność jego pracy, poszerzamy zakres wiedzy, dostarczamy w trakcie nauki większej liczby zadań o tym samym stopniu trudności);
- akceleracja (może przybierać różne formy: wcześniejsze rozpoczynanie nauki, podwójnej promocji, szybszego przerabiania materiału, systemu nauczania bezklasowego, wcześniejszego kończenia szkoły i przechodzenia na następny szczebel nauczania);
- grupowanie:
 - grupowanie według poziomu zdolności (podstawą tworzenia grup jest iloraz inteligencji oraz poziom umiejętności szkolnych; zajęcia z różnych przedmiotów planuje się tak, aby odbywały się one równocześnie; każdy nauczyciel prowadzi zajęcia na różnym poziomie, a uczniowie idą od tego lub do innego nauczyciela w zależności od swoich umiejętności);
 - grupowanie według rodzaju zdolności, tzw. grupowanie przedmiotowe (uczniowie są podzieleni na grupy ze względu na stan zaawansowania w zakresie różnych przedmiotów; stan wiedzy, zainteresowań i uzdolnień decyduje o przydziale do określonych grup w obrębie danego przedmiot);
 - specjalne klasy i specjaliści nauczyciele (nauczyciele zbierają się z uczniami kilku klas lub szkół na różnego rodzaju zajęciach; uczniowie ci część czasu spędzają w typowych klasach, a część w zespołach tematycznych);
 - ciągi klas na tym samym poziomie nauczania (skupiają one uczniów o odmiennych poziomach zdolności);
 - odrębne szkoły dla szczególnie uzdolnionych w różnych przedmiotach nauczania, np. szkoły o danym profilu, szkoły dla uczniów uzdolnionych artystycznie;

- nauka indywidualna (łączy się z nią organizowanie różnych form opieki nad wyróżniającymi się uczniami w klasie lub w szkole, a także podczas zajęć pozalekcyjnych i pozaprogramowych, aż do nauki indywidualnej włącznie);
- konsultacje (zadaniem konsultantów jest wskazywanie nauczycielom sposobów pracy z dziećmi o różnym poziomie zdolności);
- doradztwo (stosowane jest wobec uczniów o szczególnych zdolnościach i specjalnych potrzebach)

Pedagog stymulujący rozwój dziecka zdolnego może:

- stopniowo zwiększać wymagania,
- utrzymywać wysoki poziom trudności zadań stawianych uczniowi,
- poprosić go o samodzielne znalezienie materiałów do lekcji czy zajęć popołudniowych,
- przygotować omówienie tematu z podkreśleniem ciekawszych momentów,
- poprosić o wymyślenie podchwytliwych pytań z omawianego materiału dydaktycznego.
- ciekawie prowadzić lekcje z uwzględnieniem pomocy koleżeńskiej,
- uczyć twórczego rozwiązywania problemów, motywowania do samodzielności
- zachęcać do konfrontacji wiedzy w konkursach i olimpiadach,
- zachęcać do uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych,
- stosować programy wspierające rozwój dzieci zdolnych,
- konstruować indywidualne programy nauczania,
- przygotować rodziny do pracy z dzieckiem zdolnym,
- wprowadzić nowe formy pracy z uczniem zdolnym,
- zaproponować ukończenie szkoły (każdego typu) w skróconym czasie,
- zachęcać do uczęszczania na zajęcia do lokalnych ośrodków naukowych itd

Sam pedagog – nauczyciel stymulujący uzdolnienia powinien przejawiać:

- łatwość nawiązywania osobistych kontaktów ze swoimi uczniami,
- aktywizacja uczniów do wyężonej pracy intelektualnej,
- mobilizowanie do swobodnego stawiania pytań i problemów,
- rozwijanie u uczniów umiejętności współdziałania z nauczycielem i rówieśnikami,
- akceptowanie błędów i porażek,
- umiejętności czekania na efekt wychowawczy,

Wskazówki dla rodziców

Rodzice, podobnie jak i nauczyciele, muszą nauczyć się odpowiedniego postępowania z dzieckiem zdolnym, aby w pełni rozwinęły się jego zdolności oraz poszerzyły zainteresowania.

Ważne jest:

- zaspokajanie potrzeb poznawczych dziecka
- rozwijanie myślenia twórczego dziecka
- wzmacnianie motywacji

- stwarzanie okazji do jak najczęstszych kontaktów grupowych, doświadczania zespołowego działania, uczestniczenia w spontanicznych i zorganizowanych zajęciach grupowych
- dbanie o rozwój fizyczny dziecka
- zapewnienie wsparcia i poczucia bezpieczeństwa

Pomoc poradni psychologiczno – pedagogicznych oferowana nauczycielom, pracującym z dzieckiem zdolnym

- indywidualne konsultacje
- prelekcje
- ustne i pisemne zalecenia do pracy z konkretnym dzieckiem
- pomoc w identyfikowaniu dzieci zdolnych
- udzielanie wskazówek do pracy z dzieckiem zdiagnozowanym jako zdolne
- wydawanie opinii umożliwiającej nauczycielowi skonstruowanie indywidualnego programu pracy z dzieckiem zdolnym
- doradztwo dotyczące m.in. przyspieszenia obowiązku szkolnego, śródrocznej promocji,
- indywidualnego programu i toku nauki.

Zadaniem szkoły jest zapewnienie uczniom zdolnym opieki pedagogicznej i psychologicznej. Nauczycieli powinni respektować ich potrzeby, które wynikają ze szczególnych możliwości intelektualnych i emocjonalnych.

Tworzenie specjalnych programów nauczania sprzyjać będzie harmonijnemu ich rozwojowi. Potrzebna też jest dobra atmosfera wokół tych uczniów, aby obdarzone szczególnymi zdolnościami i talentami mogły jak najlepiej rozwijać je ku własnemu pożytkowi i zgodnie z oczekiwaniami społecznymi.

Polecana literatura

1. *M. Przetacznikowa, Z. Włodarski, Psychologia wychowawcza, Warszawa, PWN, 1998*
2. *T. Lewowicki, Kształcenie uczniów zdolnych, Warszawa, WSiP, 1986*
3. *J. W. Eby, J. F. Smutny, Jak kształcić uzdolnienia dzieci i młodzieży?, Warszawa, WSiP, 1998*
4. *Sękowski A., Osiągnięcia uczniów zdolnych, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2001.*
5. *Ministerstwo Edukacji Narodowej o uczniu zdolnym, Warszawa, lipiec 1999*
6. *De Bono E./1955/ Naucz się myśleć kreatywnie, Warszawa, „Prima” Levis D./1988/ Jak wychować dziecko zdolne Warszawa PZWL*